www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Lise Öğrencilerinin Yurtseverlik Tutumları*

Patriotic Attitudes Of High School Students

Murat Bozbek** - Recep Ercan***

Abstract: The purpose of this study is to describe the “constructive patriotism” and “blind patriotism” attitudes of high school students. Patriotism education is an important achievement in the Turkish national education system. It is also considered as a requirement of effective citizenship education. Patriotism, is an substantial emotion conveyed in schools as an education policy; patriotism expresses feelings of commitment to a group, love, loyalty, pride, devotion and commitment to their country. The school is also the most effective socialization environment in bringing attitudes to patriotism for children. The indicator of successful socialization is commitment to their country. Effective citizenship will be functional when combined with constructive patriotism. In this study, it was investigated whether there was a significant difference between constructive and blind patriotism and gender, school type, type of book and frequency of reading. For this, descriptive survey design, one of the quantitative research methods, was used. 866 students from 10 different high schools affiliated with Sivas Provincial Directorate of National Education participated in the study. “Patriotism Attitude Scale” adapted to Turkish by Yazıcı and Yazıcı (2010) was used in collecting the data. In the analysis of the data, arithmetic mean, standard deviation, T-test, One way variance analysis (ANOVA), Tukey HSD test, Tamhane’s T2 test were performed. As a result of the research, there was no significant difference between the male and female students in terms of constructive patriotism, whereas male students’ blind patriotism attitudes were high. While Science High School students’ were constructive patriots, Imam Hatip High School students’ blind patriotism scores were high. As the number of book readers increases, the number of constructive patriotism rises, while the blind patriotism attitude of those who read little or even never read books is high. While the attitudes of blind patriotism of students who read history and religious books have high attitudes, the constructive patriotism attitudes of those who read books of philosophy type have high attitudes.

Key Concepts: Sociology of education, Citizenship, Patriotism, Blind Patriotism, Constructive Patriotism, Effective Citizenship

* Bu çalışma, Doç. Dr. Recep Ercan danışmanlığında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yürütülen “Lise Öğrencilerinin Yurtseverlik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Sivas Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Öğretmen

Teacher

ORCID 0000-0002-5663-6601

muratbzbk@hotmail.com

*** Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Assoc. Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education

ORCID 0000-0002-6961-9595

reercan@gmail.com

Cite as/ Atıf: Bozbek, M., Ercan, R. (2020). Lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumları. *Turkish Studies*, 15(5), 2209-2228. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43839>

Received/Geliş: 28 May/Mayıs 2020

Accepted/Kabul: 25 August/Ağustos 2020

Copyright © MDE, Turkey

Checked by plagiarism software

Published/Yayın: 31 August/Ağustos 2020

CC BY-NC 4.0

Structured abstract: Patriotism is an internal commitment to the country of the individual and the group in which they live. Patriotism includes feelings of love, pride, loyalty and devotion. Patriotism aims to strengthen the future expectations, achievements, customs and traditions of a nation, the love for its people and the love of independence. Although patriotism is an emotion that emerges as a result of the individual's free will, it encompasses the society through institutions such as family, education, religion and politics. It is conveyed through symbols and thoughts and it has a different meaning in great personalities. Patriotism is the most basic citizenship value that is desired to be provided to students in schools today. However, these values do not have the same effect on everyone. The patriotic attitudes of students may differ according to characteristics of their geography, philosophical beliefs, cultural differences and qualifications of the education they receive. In this case, we encounter two forms of patriotism, namely, constructive patriotism and blind patriotism. In this study, the former refers to assimilating democratic values while the latter refers to being intolerant to differences. While constructive patriotism feeds on criticism, enlightenment and free thought, blind patriotism feeds on unquestionably accepted dogmas and authoritarian, oppressive ideas. In this context, qualifications of teachers, types of books to be read and the structure of schools are strong enough to determine students' attitudes towards patriotism. Students' attitudes towards patriotism at schools are also important in terms of effective citizenship. The purpose of effective citizenship education is to raise individuals who criticize and question. In this context, the development of constructive patriotism among students is reassuring for the future of a society. Patriotism, which does not exclude anyone, serves to protect social peace. Blind patriotism, which excludes who is different, poses some risks for the future of a democratic society. Social and political integration is directly related to the success of civic education.

Purpose: The aim of this study is to describe and analyze the differentiation levels of high school students' patriotism attitudes according to some demographic variables. In this vein, it has been examined whether there is a meaningful difference in the constructive and blind patriotic attitudes of students according to gender, school type and reading levels. Effective citizenship education is closely related to students' patriotism attitudes. If there is a meaningful difference in constructive and blind patriotism values among students, it will lead us to review educational practices. In this study, descriptive scanning pattern, one of the quantitative research methods, was used. 866 students from 10 different high schools affiliated with Sivas Provincial Directorate of National Education participated in the study.

Method: In the study in which appropriate sampling technique was used, the data was collected from students in classrooms thought to represent schools with the guidance of the school administration and school guidance teachers. "Patriotism Attitude Scale" developed by Schatz, Staub & Lavine (1999) and adapted to Turkish by Yazıcı and Yazıcı (2010) was used as data collection tool. The scale was prepared in a 5-point Likert type consisting of 20 items. The scale has a total of 20 items, including 11 items in the blind patriotism dimension and 7 items in the constructive patriotism dimension. In the factor analysis performed by the researcher, items 5 and 7, whose factor load was below 30 in the dimension of blind patriotism, were removed from the scale. As a result of the explanatory factor analysis performed with the remaining items, the factor loads of the items were .442-.713 in blind patriotism; the constructive patriotism ranged from .398 to .754. Cronbach Alpha value is .73 for blind patriotism dimension; .78 for constructive patriotism dimension; in the whole scale, it was calculated as .75. SPSS-24 package program was used to analyze the data. In the analysis of the data, t-test and one-way variance analysis (ANOVA) were used. As a result of the ANOVA test, the homogeneity between the groups was examined in the variables that differed at the significance level of $p < .05$. Tukey HSD Test for homogeneity between groups; If there is no homogeneity, Tamhane's T2 Test was used. In the study, students' patriotism attitudes were accepted to show normal distribution and parametric tests were used for all variables. The findings were interpreted together with the tables.

Findings: It was observed that high constructive patriotism attitudes of high school students were higher than blind patriotism attitudes. While there is no significant difference in constructive patriotism attitudes by gender, men have higher blind patriotism attitudes. Considering the type of school, Science High School students' blind patriotism scores are low while their constructive patriotism attitudes are higher. While students who read books on religion, history and war heroism have high blind patriotic attitudes, students who read philosophy type books have higher constructive patriotism attitudes. There was also a significant difference in terms of frequency of reading books. Blind patriotism is high among those who never read or read books, whereas those who read a lot of books have higher attitudes towards constructive patriotism.

Discussion and Results: Strengthening students' constructive patriotism is important for effective citizenship education. A society of individuals who criticize and question is more advantageous in producing democratic solutions to their problems. The fact that blind patriotism attitudes are higher in males is an issue that must be discussed. Gender inequalities can make men more authoritative, oppressive. It is important to focus on democracy education to give men a more flexible worldview. To establish a balance between blind patriotism and constructive patriotism, it is necessary to expand the types of schools. It is seen that the sense of constructive patriotism is kept more alive in schools that reference scientific knowledge. Since imam hatip high schools are trying to raise uniform people, it is meaningful that students studying in these high schools have mostly blind patriotic feelings. One of the factors that differentiate patriotism education is the frequency of reading books and the type of the book being read. History and religion books foster blind patriotism, while philosophy books develop constructive patriotism. The primary task of schools should be to spread the habit of reading books. In particular, the tools of bringing the student together with philosophy books should be discovered.

Keywords: Sociology of education, Citizenship, Patriotism, Blind Patriotism, Constructive Patriotism, Effective Citizenship

Öz: Bu çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin “yapıcı yurtseverlik” ve “kör yurtseverlik” tutumlarını betimlemektir. Türk milli eğitim sisteminde yurtseverlik eğitimi önemli bir kazanım olarak görülmektedir. Etkili yurttaşlık eğitiminin de bir gereği olarak kabul edilmektedir. Yurtseverlik, eğitim politikası olarak okullarda aktarılan önemli bir duygudur; bir gruba bağlanma, ülkesine karşı duyduğu sevgi, sadakat, gurur, adanmışlık ve bağlılık duygularını ifade eder. Aile çevresi gibi okul da çocuklara yurtseverlik tutumlarının kazandırılmasında en etkili sosyalleşme ortamıdır. Başarılı sosyalleşmenin göstergesi ülkesine bağlılıktır. Etkili yurttaşlık, ancak yapıcı yurtseverlik ile birleştirildiğinde işlevsel olacaktır. Bu çalışmada yapıcı ve kör yurtseverlik ile cinsiyet, okul türü, okunan kitap türü ve okuma sıklığı arasında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Bunun için nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama deseni kullanılmıştır. Araştırmaya Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 10 farklı liseden 866 öğrenci katılmıştır. Verilerin toplanmasında Yazıcı ve Yazıcı (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan “Yurtseverlik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, T-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) Tukey HSD testi, Tamhane T2 testi yapıldı. Araştırma sonucunda kız ve erkek öğrenciler arasında yapıcı yurtseverlik tutumları açısından anlamlı bir farklılık görülmezken erkek öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları yüksek çıkmıştır. Fen Lisesi öğrencilerinin yapıcı, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ise kör yurtseverlik puanlarının yüksek çıkmıştır. Kitap okuyanların sayısı arttıkça yapıcı yurtseverlik puanları yükselirken az kitap okuyan, hatta hiç kitap okumayanların kör yurtseverlik tutumları yüksektir. Tarih ve dini kitap okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları yüksek çıkarken felsefe türü kitap okuyanların yapıcı yurtseverlik tutumları yüksek çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim sosyolojisi, Yurttaşlık, Yurtseverlik, Kör Yurtseverlik, Yapıcı Yurtseverlik, Etkili Yurttaşlık

Giriş

Başkalarıyla birlikte yaşamayı öğrenen birey, artık bir kültür çocuğudur. Toplumun kendisine aktardığı norm ve değerler sayesinde kendini gerçekleştirir, kimliğini kazanır. Bu süreçte bir duyguyu öğrenir; yurtseverlik.

Birey, içinde yaşadığı grubun değerlerini ve inançlarını içselleştir, ritüellerini öğrenir. Bu etkileşim sadece yakın çevrelerinde bulunan bireylerle sınırlı değildir. Doğrudan ya da dolaylı yollarla sosyal çevrelerinin çeşitli katmanları onların biçimlenmesine katkıda bulunur. Kim oldukları, nasıl düşünecekleri ve ne hissedeceklerinin yanı sıra kendilik kavramları da grup üyeleri tarafından biçimlendirilir. Zamanla grup ile üyeleri arasında derin ve köklü bir bağ kurulur ve bu bağ, yurtseverliği temellerini oluşturur; kişiler ülkelerini sevmeyi öğrenirler (Berns, 1997).

Yurtseverlik kavramı, modern dünyada gruba bağlanmanın en önemli formlarından birini oluşturur. Bir kişinin ülkesi ile pozitif bir şekilde özdeşleşmesi, ülkesine karşı olumlu duygular

beslemesi yurtseverlik kavramının bir uzlaşma noktasıdır (Bar-Tal, 1993; Hand, 2011; Schatz, Staub ve Lavine, 1999). Kavramın çoğu zaman ulus kavramı ile birlikte kullanıldığı görülmektedir. Ancak uluslar göreceli olarak modern buluşlar olduğundan, yurtseverliği sadece uluslara bağlamak doğru değildir. Belirli bir bölgeye yerleşmiş her etnografik grupta da yurtseverliğe rastlamak olasıdır. Bu durumda yurtseverlik, kişinin, grubu ve memleketine karşı duyduğu sevgiyi ifade eder; kişinin grubuna ve ülkesine karşı olumlu değerlendirmelerini; sevgi, sadakat, gurur, adanmışlık ve bağlılık duygularını barındırır (Bar-Tal ve Staub, 1997)

Bar-Tal (1993) yurtseverliği, bir gruba üyelikle ilişkilendirerek sosyal psikolojik bir bağlamda değerlendirmiştir; bu çerçevede yurtseverlik hem gruba bağlılıkla gelişen sosyal bir kimlik, hem de grubun iyiliğini isteme, fedakarlık ve endişe duygularını içeren psikolojik bir değer olarak yorumlamıştır. Yurtseverlik, bir milletin kültürel geleneği veya paylaşılan kaderi karşısında duyulan sevgi, ya da gurur olduğu kadar, bir milletin ortak hürriyet aşkı gibi bağlılıkları güçlendirmeyi de amaçlar.

Bireyler gruplarının onlara hizmet etmelerini, en azından minimum şekilde onları korumalarını bekler. Özellikle zor zamanlarda grup üyelerinin kendilerine yardım edeceğini ve destekleyeceğini umut ederler. Bununla birlikte yurtseverlik, kişilerin iyilik hali için de önemlidir; Maslov'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde ileri sürdüğü güvenlik gereksiniminin yanı sıra ait olma, sevilme ve saygı görme gereksinimlerinin doyurulmasına da yardım eder. Kuşkusuz beklentiler karşılıklıdır. Grup da ortaya çıkma, var olma ve varlığını sürdürme konularında üyesi olan bireylere gereksinim duyar. Bir grubun inşa edilmesi, ilerletilmesi ve düşmanlardan korunması için üyeler zorunludur. Grup adına fedakarlık yapacak olan kişiler kahraman ilan edilir ve gelecek nesillere örnek olurlar. Grup bir anlamda kendi varlığını garanti altına alabilmek için üyeleri ile olan bağını sürdürür ve bu bağ da yurtseverliğin inşasında rol oynar. Her grup üyelerine yurttaşlığı telkin etmek için ulaşabileceği kültürel, eğitsel, sosyal ve politik mekanizmaları kullanır (Bar-Tal ve Staub, 1997). Dolayısı ile yurtseverliğin hem bireysel düzeyde hem de grup düzeyinde işlevleri bulunur. Ancak bu işlevlerin yerine getiriliş şekli farklılıklar gösterdiğinden yurtseverliğin negatif ve pozitif biçimlerinden söz edilebilir. Yurtseverliğin bazı formları son derece demokratiktir ama bazıları tam tersine demokratik fikirleri baltalayabilir (Kahne ve Middaugh, 2007).

Yurtseverliğin farklı boyutlarını dikkate alan çeşitli sınıflamalar yapılmaktadır. Otoriter ve demokratik yurtseverlik (Westheimer, 2007), kör ve yapıcı yurtseverlik (Staub, 1991), aşırı ve ılımlı yurtseverlik (Nathanson, 1997), etkin yurtseverlik (Kahne ve Middaugh, 2007) bunlardan bazılarıdır.

Alanyazında yurtseverliğin sıklıkla başvurulmuş formu kör yurtseverlik, yapıcı yurtseverlik ve aktif yurtseverlik olarak üçe ayrılmaktadır (Faiz ve Karasu Avcı, 2020). Yapıcı yurtseverliğin eleştirme özelliğinin yanı sıra müdahale etme, değiştirme özelliği etkili yurttaşlığı teşvik etmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, Staub'un (1997) kör ve yapıcı yurtseverlik formuna göre tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Staub (1997) yurtseverliği "kör" ve "yapıcı yurtseverlik" olarak iki boyutta ele almıştır. Kör yurtseverlik eleştirisiz bir sadakat gerektirmektedir. Yurtseverliğin bu biçiminde bağlı bulunulan grup tarafından uygulanan politika ve eylemlerin sonuçları, ahlaki değerlere ve diğer grupların kişi haklarına ters düşse bile desteklenir. Yapıcı yurtseverlikte ise ulusun ve yurttaşlarının genel refahı etnik kimlik ya da sosyal statüsü dikkate alınmaksızın önemsenir. Demokratik toplumlarda yapıcı ve demokratik yurtseverliğin etkili olabileceği, bu nedenle eğitim sürecinde yapıcı ve demokratik yurtseverlik eğitimi yapılması önerilmektedir (Kahne ve Middaugh, 2007; Westheimer, 2006).

Merry'e göre (2009) kör yurtseverlik, öğrenci ve öğretmenlerden genellikle yanlış yönlendirilmiş tarih anlayışını ve mevcut siyasi liderlere ve onun politikalarına körü körüne bağlılığı ister. O halde okullardaki kör yurtseverlik eğitimi, başka kültür ve politikalarla ilişkin sağlıklı bir üstünlük tutumunu, bireyin vatanına baskı yoluyla bağlanma hissini destekler. Eleştirel yurtseverlik ise ülkeye farklı türden bir sadakati, çoğulculuğa ve belirsizliğe bağlılığı kucaklar; sadece bireyin

rengine, cinsel yönelimine, inancına veya siyasi bağlantısına bakılmaksızın tüm yurttaşları değil, aynı zamanda insan haklarına dayalı olarak bireyin ülkesi dışındakileri de kapsar.

Bir bağlılık türü olarak kör yurtseverlik, kendi ülkesinin politika ve eylemlerini hiç sorgulamadan kabul etme ve sadakatle bağlanmayı ifade etmektedir. Bu bağlılık diğerlerine zarar verse bile devam eder. Yapıcı yurtseverlik ise temel insani değerler bakımından bir ihmal sözkonusu olduğunda karşı çıkar, eleştirir. Yapıcı yurtsever de ülkesine bağlıdır. Ancak bu bağlılık bilimsel bir esnekliği, sorgulamayı ve değiştirmeyi gerektirir. Yapıcı yurtseverlerin kabul edilemez gördüğü eylem ve politikalara eleştirel tavır takınması, kör yurtseverlerden daha az yurtsever oldukları anlamına gelmez. Yanlış gördüğü şeyleri yıkmadan, kırmadan değiştirmeye çalışır.

Yurtseverlik eğitiminde okulun ve öğretim programlarının etkisi eskiden beri bilinmektedir. Nitekim Türkiye’de yurtseverlik eğitimi Tanzimat Döneminde, Osmanlıcılık ideolojisi doğrultusunda yurttaş yetiştirme hedefinin bir parçası olarak eğitim sisteminde yer almış, “terbiye-i vataniye” veya “yurt terbiyesi” kapsamında verilmeye çalışılmıştır (Yazıcı ve Yazıcı, 2010a). Günümüzde de Türk Milli Eğitim sistemi yurtseverliği bir değer olarak öğrencilere kazandırmayı amaçlamaktadır. Başarılı sosyalleşmenin göstergelerinden biri, bireylerin ülkelerine bağlı olmasıdır. Aile, okul ve çevre, bireylerin yurtsever olarak yetiştirilmesinde önemli bir rol oynar ve etkili yurttaşlık, ancak yapıcı bir yurtseverlikle birleştirildiğinde işlevsel hale gelecektir (Ersoy, Malkoç ve Öztürk, 2016).

Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren ulus devlet düzeninin halk tarafından anlaşılması ve yaşatılabilmesi için çalışmalar yapılmış, eğitim programları bu doğrultuda düzenlenmiştir (Kurt, 2007). 1948 tarihli ilkökul programında da “millileşme” hedefi sürdürülmüştür. Programın açıklamalar bölümünde öğretmenler, “görev eksenli” yurttaşlık ve yurtseverlik anlayışını öğrencilere kavratmakla görevlendirilir (Üstel, 2005). Yurtseverlik değerinin yeni yetişen kuşaklara benimsetilmesi, eğitim sisteminin öncelikli amaçlarından biridir ve böyle olmayı sürdürmelidir. Çünkü bir toplumu oluşturan bireyler yurtseverlik değerini benimsemezlerse diğer değerlerin bu toplumda etkin hale gelmesi zorlaşacaktır. Yurt sevgisini edinmiş bir toplumda barış ve huzur hâkim olacağı için çalışkanlık, dürüstlük, hoşgörü, demokrasi, saygı ve sorumluluk gibi değerler önem kazanacaktır (Akyol, 2016). Ancak burada bireyin yurtseverlik tutumlarının boyutları önem kazanmaktadır.

Kör ve yapıcı yurtseverlik ayrımının demokratik yurttaş niteliklerine dayanan bir ayrım olduğu söylenebilir. Demokratik değer ve idealler yurtseverliğin duyuşsal boyutundan ziyade daha çok bilişsel boyutundaki nitelik ve özelliklerle ilişkilidir. Bireylerin kendi gruplarına karşı eleştirel bilinç ve sadakat kapasitesini birlikte geliştirmeleri demokratik devletler için ideal bir durumdur. Eleştirel bilinç, olaylar üzerinde toplumun veya otoritenin bakış açısını benimsemekten ziyade bilgiyi özgürce değerlendirmeyi ifade eder (Staub, 1997). Yurtseverlik üzerine yazılan metinlerde yurtseverliğin getirdiği sadakat duygusunun, demokratik devletin arzu ettiği eleştirel, aktif ve katılımcı yurttaşlığın önünde engel oluşturabileceği düşünülebilir. Fakat yapıcı yurtseverliğin getirdiği eleştirel bilinç ve değişim çabası, bu endişeleri ortadan kaldıracak niteliktedir. Demokratik değerlerle zenginleştirilmiş böyle bir yurtseverlik anlayışı aktif ve katılımcı yurttaşlığın önünde bir engel değil, onu destekler niteliktedir. Ülkelerin örtük ve resmi eğitim programlarında etkin bir şekilde yer alan yurtseverlik, ulusal dayanışma ve birliktelik duygusunun şekillenmesinde, uluslararası ilişkilerde ve çeşitli toplumsal olaylara yönelik tepkilerde etkili ve belirleyici olan bir değerdir (Yazıcı ve Yazıcı, 2010a).

Türkiye’de yurtseverlikle ilgili çalışmalarda öğretmen, öğrenci ve program kapsamında artan bir ilgi vardır. Yurtseverlik eğitiminin önemi dikkate alındığında bu ilgi kaçınılmazdır. Eğitim programlarında yurtseverlik aktarımının sonuçlarını izlemenin bir yolu da öğrenciler üzerinde yapılan betimleyici çalışmalarıdır. Schatz, Staub ve Lavine (1999) tarafından geliştirilen “Yurtseverlik Tutum Ölçeği”nin (YTÖ) Türkçe uyarlamasını yapan Yazıcı ve Yazıcı’nın (2010a)

çalışması, kör ve yapıcı yurtseverlik tutumlarını ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Alanyazında benzer çalışmalara son yıllarda ağırlık verilmiştir. Faiz ve Karasu Avcı'nın (2020), "öğretmen adaylarının vatanseverlik tutumları"nın tesbiti, Kabaklı Çimen'in (2017), "üniversite öğrencilerinin yurtseverlik tutumları ve benlik kurguları arasındaki ilişkilerin incelenmesi", Tarhan'ın (2019), "vatandaşlık bağlamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumları ve görüşleri" bu çalışmalardan bazılarıdır.

Bu çalışmada kullanılan "Yurtseverlik Tutum Ölçeği", kuramsal açıdan "kör yurtseverlik" ve "yapıcı yurtseverlik" ayırımına dayanmaktadır. Türk eğitim sisteminde okullar ve öğretmenler tarafından olgunlaştırılan entelektüel akıl, yurtseverlik boyutlarını nasıl etkilediği merak konusudur. Bu bağlamda lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumlarının betimsel analizi, demokratik ve çağdaş eğitim normları açısından da bir ipucu verecektir.

Amaç

Bu çalışmada lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda şu sorulara cevap aranmıştır:

Lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumları;

1. Cinsiyet değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Okudukları okul türü değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Okudukları kitap türü değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Kitap okuma sıklığı değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı liselerde öğrenim gören öğrencilerin yurtseverlik tutumlarının bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama deseni kullanılmıştır. Betimsel tarama deseni, bir evren içinde seçilen bir örneklem üzerinde yapılan çalışmalar yoluyla evren genelindeki eğilim, tutum veya görüşlerin nicel veya nümerik olarak betimlenmesini sağlar (Creswell, 2013).

Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Sivas merkezindeki liselerde öğrenim gören öğrenciler, örnekleme ise araştırma evrenini temsil edebilmesi açısından belirlenen 10 farklı liseden 866 öğrenci oluşturmaktadır. Amaca uygun örnekleme tekniklerinden maksimum örnekleme tekniğinin kullanıldığı bu çalışmada, veriler okul idaresinin ve okul rehber öğretmenlerinin yönlendirmesi ile okulları temsil edebileceği düşünülen sınıflardaki öğrencilerden toplanmıştır. Tablo 1'de katılımcıların demografik bilgileri görülebilir.

Tablo 1: Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Okul adı	Kız	Erkek	Toplam	%
Sivas Muzaffer Sarısözen Güzel Sanatlar Lisesi	43	28	71	8.2
Abdulsamed Bal Anadolu İmam Hatip Lisesi	50	48	98	11.3
Halis Gülle Anadolu Lisesi	48	47	95	11.0
Sivas Fen Lisesi	39	55	94	10.9
Sivas Ahmet Ayık Spor Lisesi	27	47	74	8.5
Mustafa Kemal Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	58	31	89	10.3
Sivas Lisesi	55	43	98	11.3
Prof. Dr. Necati Erşen Sosyal Bilimler Lisesi	40	38	78	9.0
Şehit Üsteğmen Cemalettin Yılmaz Ticaret Meslek Lisesi	68	30	98	11.3
Şehit Ahmet Eyice Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	35	36	71	8.2
Toplam	463	403	866	100

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada Schatz, Staub & Lavine'in (1999), yurtseverlik tutumlarını ölçmek; kör ve yapıcı yurtseverlik arasındaki farklı belirlemek amacıyla geliştirdikleri "Yurtseverlik Tutum Ölçeği"nin (YTÖ) Yazıcı ve Yazıcı (2010b) tarafından Türkçeye uyarlanmış şekli kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde öğrenim gören 490 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. 5'li likert tipindeki ölçeğe verilen cevaplar "Hiç Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum" ve "Kuvvetle Katılıyorum" şeklindedir. Ölçeğin kör yurtseverlik boyutunda 11 madde, yapıcı yurtseverlik boyutunda 7 madde olmak üzere toplam 20 madde bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlama geçerliliği için uygulanan açıklayıcı faktör analizinde faktör yüklerinin kör yurtseverlik boyutunda .331-.645, yapıcı yurtseverlik boyutunda ise .570-.792 arasında değiştiği bulunmuştur. Yazıcı ve Yazıcı tarafından yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin 2 faktörde açıkladığı toplam varyans oranı % 35.17'tir. Ayrıca Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı kör yurtseverlik boyutunda .76; yapıcı yurtseverlik boyutunda .77; ölçeğin tamamında ise .75 olarak hesaplanmıştır. Araştırmacı, bu çalışmada örneklem verileriyle "Yurtsever Tutum Ölçeği"nin yapı geçerliliğini test etmek için açıklayıcı faktör analizini uygulamıştır. Analiz sonucunda, maddelerin faktör yükleri, kör yurtseverlik boyutunda .430-.683; yapıcı yurtseverlik boyutunda ise .389-.755 arasında değişmiştir. Ayrıca iki faktörlü toplam varyans oranı % 33.8 bulunmuştur. Faktör analizinde kör yurtseverlik boyutunda faktör yükü .30 değerinin altında olan 5. ve 7. maddeleri ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekte kör yurtseverlik boyutunda 9 madde; yapıcı yurtseverlik boyutunda 9 madde olmak üzere toplam 18 madde kalmıştır. Kalan maddeler ile tekrar yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda maddelerin faktör yükleri, kör yurtseverlik boyutunda .442-.713; yapıcı yurtseverlik boyutunda .398-.754 arasında değişmiştir. Ayrıca iki faktörlü toplam varyans oranı %33.8'den % 37'ye kadar artmıştır. Kalan maddeler ile yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda ise, Cronbach Alfa değeri kör yurtseverlik boyutu için .73; yapıcı yurtseverlik boyutu için .78; ölçeğin tamamında ise .75 olarak hesaplanmıştır.

Ölçek ile birlikte araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi formu" kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda; öğrencilerin cinsiyetine, okudukları okul türüne ve kitap okuma sıklığına yönelik 3 soru maddesi bulunmaktadır.

Verilerin Analizi

Veriler, kişisel bilgi formundaki bilgilere ve ölçek özelliklerine göre SPSS-24.00 paket programı ile puanlanıp kodlanarak bilgisayar ortamında analiz edilmiştir. Yurtseverlik tutum puanlarının çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında yurtseverlik tutum puanlarının tümü için -0.695 ile $+0.167$ arasında değiştiği görülmektedir. George ve Mallery'e göre (2003) çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 , Tabachnick ve Fidell'e göre (2007) ise ± 3.29 arasında yer alması normallik değeri için yeterli görülmektedir. Bu nedenle çalışmada öğrencilerin yurtseverlik tutumlarının normal dağılım gösterdiği kabul edilmiş ve analiz işlemlerinde tüm değişkenler için parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Araştırmanın alt problemlerine uygun olarak frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tüm istatistiksel çözümler için $p < .05$ manidarlık düzeyi esas alınmıştır. ANOVA testi sonucunda $p < .05$ anlam düzeyinde farklılık gösteren değişkenlerde gruplar arası homejenlik durumuna bakılmıştır. Gruplar arası homojenlik varsa hangi gruplarda farklılaşma olduğu belirlemek için Tukey HSD Testi; homojenlik yoksa Tamhane's T2 Testi kullanılmıştır. Bu işlemlerin sonunda elde edilen veriler, oluşturulan tablolarla birlikte yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

1. Öğrencilerin Yurtseverlik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumlarına ilişkin standart sapma ve ortalama puan değerleri Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2: Öğrencilerin Yurtseverlik Tutum Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Tutumlar	N	$\bar{X}$	SS
Kör yurtseverlik tutumu	866	3.21	.71
Yapıcı Yurtseverlik tutumu	866	3.97	.66
Toplam Yurtseverlik tutumu	866	3.59	.51

Tablo 2'ye bakıldığında, öğrencilerin kör yurtseverlik tutum puanların ortalaması 3.21, yapıcı yurtseverlik tutum puanlarının ortalaması 3.97, toplam yurtseverlik tutum ortalaması ise 3.59'dur. Buna göre öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları, kör yurtseverlik tutumlarına göre daha yüksektir. Yapıcı yurtseverliğin daha yüksek çıkması araştırma beklentisi açısından daha istendik bir durumdur. Demokratik toplum ve özgürlükçü eğitime alan açtığı söylenebilir. Bununla birlikte çalışmada elde edilen yurtseverlik tutumları, benzer çalışmalar ile karşılaştırıldığında bizim çalışmamızda kör yurtseverlik tutumları yüksek, yapıcı yurtseverlik tutumlarının ise düşük olduğu görülmektedir.

2. Öğrencilerin Yurtseverlik Tutum Puanlarının Cinsiyete İlişkin Bulguları

Lise öğrencilerinin kör, yapıcı ve toplam yurtseverlik tutum puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek için bağımsız örneklem için t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Yurtseverlik Tutumlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Kör yurtseverlik t-Testi						
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Kız	463	3.11	.681	864	-4.73	.000*
Erkek	403	3.33	.733			
Yapıcı yurtseverlik t-Testi						
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Kız	463	4.00	.658	864	1.56	.118
Erkek	403	3.93	.672			
Toplam Yurtseverlik t- Testi						
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Kız	463	3.55	.487	864	-4.73	.026*
Erkek	403	3.63	.549			

p < .05*

Tablo 3'te yapılan t-testi sonucunda, öğrencilerin kör [t(864)= -4.73, p=.000<.05] ve toplam [t(864)= 1.56, p=.010<.05] yurtseverlik tutum puanları cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre erkek öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları ($\bar{X}$ =3.33) kız öğrencilere ($\bar{X}$ =3.11) göre anlamlı düzeyde yüksektir. Benzer şekilde erkek öğrencilerin toplam yurtseverlik tutumları ($\bar{X}$ =3.63) kız öğrencilere göre ($\bar{X}$ =3.55) anlamlı düzeyde yüksektir. Yapıcı yurtseverlik boyutunda ise kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir[t(864)= 1.564, p=.118>.05].

3. Öğrencilerin Yurtseverlik Tutum Puanlarının Okul Türüne İlişkin Bulguları

Bu başlık altında öğrencilerin kör, yapıcı ve toplam yurtseverlik tutum puanı ortalaması, okul türü değişkenine göre karşılaştırılmıştır. Aşağıda öğrencilerin yurtseverlik tutum ortalamalarına ve standart sapmasına ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin yurtseverlik tutumlarına ilişkin ANOVA yapılarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 4: Öğrencilerin Yurtseverlik Tutum Puanlarının Okul Türüne İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Okul Türü	N	Kör Yurtseverlik		Yapıcı Yurtseverlik		Toplam Yurtseverlik	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Genel Lise	97	3.28	.719	4.23	.530	3.76	.499
Sağlık Meslek Lisesi	90	3.30	.667	3.92	.640	3.61	.507
İletişim Lisesi	98	3.19	.689	3.92	.617	3.56	.516
İmam Hatip Lisesi	99	3.39	.561	4.04	.615	3.72	.451
Fen Lisesi	94	2.90	.760	4.27	.563	3.59	.489
Güzel Sanatlar Lisesi	71	3.04	.740	3.69	.729	3.37	.550
Spor Lisesi	73	3.31	.599	3.52	.741	3.42	.578
Sosyal Bilimler Lisesi	78	3.02	.790	3.91	.760	3.47	.515
Ticaret Meslek Lisesi	71	3.35	.677	3.78	.648	3.57	.569
Anadolu Lisesi	95	3.29	.773	4.14	.495	3.72	.414
Toplam	866	3.21	.714	3.97	.665	3.59	.518

Aşağıdaki tabloda araştırmaya katılan öğrencilerin kör, yapıcı ve toplam yurtseverlik tutumlarının okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ANOVA sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 5: Öğrencilerin Okul Türüne Göre Yurtseverlik Tutumlarının Karşılaştırılması

Tutumlar	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Kör yurtseverlik	Gruplararası	20.84	9	2.31	4.709	.000*
	Gruplariçi	420.95	856	.492		
	Toplam	441.79	865			
Yapıcı yurtseverlik	Gruplararası	41.92	9	1.44	5.630	.000*
	Gruplariçi	341.05	856	.257		
	Toplam	382.98	865			
Toplam yurtseverlik	Gruplararası	13.00	9	1.445	5.630	.000*
	Gruplariçi	219.64	856	.257		
	Toplam	232.64	865			

* p< .05

Tablo 5'deki analiz sonuçları öğrencilerin kör [F(9-856)=4.70, p=.000<.05], yapıcı [F(9-856)=5.63, p=.000<.05] ve toplam [F(9-856)=5.63, p=.000<.05] yurtseverlik tutum puanlarının okul türüne göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Anlamı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılacak post hoc testine karar verebilmek için öncelikle homojenlik testi yapılmıştır. Test sonucuna göre kör yurtseverlik tutum puanları homojen dağılmaktadır (Levene İstatistiği=1.774, p>.05); buna karşın yapıcı (Levene İstatistiği=4.489, p<.05) ve toplam yurtseverlik tutum puanları (Levene İstatistiği=2.354, p<.05) homojen dağılmamaktadır. Buna dayalı olarak kör yurtseverlik tutum puanlarının hangi gruplar arasında farklılaştığını belirlemek amacıyla Tukey HSD testi yapıcı ve toplam yurtseverlik tutumları için ise Tamhane's T2 testleri uygulanmıştır.

Tablo 6: Öğrencilerin Okul Türüne Göre Kör Yurtseverlik Tutum Puanlarının Tukey HSD Testi Sonuçları

Okul Türleri (I)	Okul Türleri (J)	Ortalama Fark (I-J)	SH	p
Fen Lisesi	Genel Lise	.38200*	.10150	.007
	Sağlık Meslek Lisesi	.39837*	.10342	.005
	İmam Hatip Lisesi	.48502*	.10099	.000
	Spor Lisesi	.40727*	.10940	.008
	Ticaret Meslek Lisesi	.44431*	.11026	.002
	Anadolu Lisesi	.39044*	.10202	.005
İmam Hatip Lisesi	Sosyal bilimler Lisesi	.36718*	.10617	.020

Tablo 6'da görüldüğü üzere, farklı okul türüne yönelik Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre; Fen Lisesi'nde öğrenim gören öğrenciler ile Genel, Sağlık Meslek, İmam Hatip, Spor, Ticaret Meslek ve Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır (p<.05). Bununla birlikte kör yurtseverlik boyutunda İmam Hatip Lisesi'nde öğrenim gören öğrenciler ile Sosyal Bilimler Lisesi'nde öğrenim gören öğrenciler arasında da anlamlı bir farklılık vardır (p<.05). Buna göre Tablo 4'de görüldüğü üzere, okul türüne göre kör yurtseverlik tutum ortalaması en düşük Fen Lisesi'nde ($\bar{X}$ =2.90), en yüksek İmam Hatip Lisesi'nde ($\bar{X}$ =3.39) görülmüştür. Fen Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları kendisiyle kıyaslanan Genel, Sağlık Meslek, İmam Hatip, Spor, Ticaret Meslek ve Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşüktür. Ayrıca İmam hatip Lisesi'nde ($\bar{X}$ =3.39) öğrenim gören öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları, Sosyal Bilimler Lisesi'nde ($\bar{X}$ =3.02) öğrenim gören öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 8: Öğrencilerin Okul Türüne Göre Yapıcı Yurtseverlik Tutum Puanlarının Tamhane's T2 Testi Sonuçları

Okul Türleri (I)	Okul Türleri (J)	Ortalama Fark (I-J)	SH	P
Fen Lisesi	Sağlık Meslek Lisesi	.35437*	.08907	.005
	İletişim Lisesi	.35483*	.08532	.002
	Güzel Sanatlar Lisesi	.58176*	.10432	.000
	Sosyal Bilimler Lisesi	.36207*	.10388	.029
	Ticaret Meslek Lisesi	.48786*	.09649	.000
	Spor Lisesi	.75148*	.10445	.000
Spor Lisesi	Sağlık Meslek Lisesi	-.39711*	.10990	.019
	İletişim Lisesi	-.39665*	.10688	.013
	İmam Hatip Lisesi	-.52427*	.10655	.000
	Anadolu Lisesi	-.62459*	.10057	.000
	Genel Lise	-.70513*	.10209	.000
	Fen Lisesi	.75148*	.10445	.000
Genel Lise	Sağlık Meslek Lisesi	.30802*	.08630	.021
	İletişim Lisesi	.30847*	.08242	.011
	Güzel Sanatlar Lisesi	.53540*	.10196	.000
	Ticaret Meslek Lisesi	.44151*	.09394	.000
	Spor Lisesi	-.70513*	.10209	.000
	İmam Hatip Lisesi	-.35455*	.10642	.049
Güzel Sanatlar Lisesi	Anadolu Lisesi	-.45487*	.10044	.001
	Fen Lisesi	.58176*	.10432	.000
	Genel Lise	.53540*	.10196	.000
	Ticaret Meslek Lisesi	.36098*	.09228	.007
Anadolu Lisesi	Güzel Sanatlar Lisesi	.45487*	.10044	.001
	Spor Lisesi	.62459*	.10057	.000

Tablo 8'deki analiz sonucuna göre, Fen Lisesi'nde öğrenim gören öğrenciler ile Sağlık Meslek, İletişim, Güzel Sanatlar, Sosyal Bilimler, Ticaret Meslek ve Spor Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır ($p<.05$). Ancak Fen Lisesi'nde öğrenim gören öğrenciler ile Genel Lise, Anadolu Lisesi ve İmam Hatip Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>.05$). En yüksek yapıcı yurtseverlik tutum puanına sahip olan Fen Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları ($\bar{X}=4.27$); Sağlık Meslek, İletişim, Güzel Sanatlar, Sosyal Bilimler, Ticaret Meslek ve Spor Lisesi'ndekilere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Fen Lisesi'nden sonra en fazla yapıcı yurtseverlik tutum puanına sahip Genel Lisede ($\bar{X}=4.23$) öğrenim gören öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları, Sağlık Meslek, İletişim, Güzel Sanatlar, Ticaret Meslek ve Spor Lisesi'ndekilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.

En düşük değere sahip olan Spor Lisesi'nde ($\bar{X}=3.52$) öğrenim gören öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları ise Fen, Sağlık Meslek, İletişim, İmam Hatip, Anadolu ve Genel Lise okul türlerine göre anlamlı düzeyde düşük olup en fazla ortalama farkı ($I-J=.751$) Spor ve Fen lisesi ($\bar{X}=4.27$) arasındadır. Spor Lisesi'nden sonra en düşük yapıcı yurtseverlik tutum puanına sahip Güzel Sanatlar Lisesinin ($\bar{X}=3.69$) tutum düzeyi İmam Hatip, Anadolu, Fen ve Genel Lise okul türüne göre anlamlı düzeyde düşüktür. Son olarak üçüncü en yüksek yapıcı yurtseverlik tutum puanına sahip Anadolu lisesinin tutum puanı ($\bar{X}=4.14$) Ticaret Meslek, Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi okul türüne göre anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 9: Öğrencilerin Okul Türüne Göre Toplam Yurtseverlik Tutum Puanlarının Tamhane's T2 Testi Sonuçları

Okul Türleri (I)	Okul Türleri (J)	Ortalama Fark (I-J)	SH	p
Genel Lise	Güzel Sanatlar Lisesi	.53540*	.10196	.000*
	Spor Lisesi	.70513*	.10209	.000*
	Sosyal Bilimler Lisesi	.28994*	.07738	.011*
İmam Hatip Lisesi	Güzel Sanatlar Lisesi	.35021*	.07950	.001*
	Spor Lisesi	.30101*	.08151	.014*
	Sosyal Bilimler Lisesi	.25101*	.07396	.039*
Anadolu Lisesi	Güzel Sanatlar Lisesi	.35308*	.07794	.001*
	Spor Lisesi	.30389*	.07999	.010*
	Sosyal Bilimler Lisesi	.25389*	.07228	.026*

* p<.05

Tablo 9'deki analiz sonucunda; Genel lise, İmam hatip ve Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören öğrenciler ile Güzel Sanatlar, Spor ve Sosyal Bilimler Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin toplam yurtseverlik tutumları arasında anlamlı bir fark vardır ($p<.05$). En fazla toplam yurtseverlik tutum puanına Genel lise ($\bar{X}=3.76$), en düşük Güzel Sanatlar Lisesi ($\bar{X}=3.37$) sahiptir. Genel lisede öğrenim gören öğrencilerin toplam yurtseverlik tutumları, Güzel Sanatlar, Spor ve Sosyal Bilimler Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca Anadolu ve İmam Hatip Lisesi'nde öğrenim gören öğrencilerin toplam yurtseverlik tutumları ($\bar{X}=3.72$), Güzel Sanatlar, Spor ve Sosyal Bilimler Lisesi'ndekilere göre anlamlı düzeyde yüksektir.

4. Öğrencilerin Yurtseverlik Tutum Puanlarının En Fazla Okudukları Kitap Türüne İlişkin Bulguları

Bu başlık altında öğrencilerin kör, yapıcı ve toplam yurtseverlik tutum ortalaması ile en fazla okudukları kitap türü arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu problemde öğrencilerin yurtseverlik tutum ortalamalarına ve standart sapmasına ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin yurtseverlik tutumlarına ilişkin ANOVA yapılarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 10: Öğrencilerin Yurtseverlik Tutum Puanlarının En Fazla Okudukları Kitap Türüne İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

En fazla Okunan Kitap Türü	N	Kör Yurtseverlik			Yapıcı Yurtseverlik		Toplam Yurtseverlik	
		$\bar{X}$	SS		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Okumuyorum	121	3.41	.729		3.78	.670	3.60	.557
Tarih	121	3.21	.700		4.03	.703	3.62	.522
Bilim kurgu	178	3.14	.671		4.01	.620	3.57	.487
Romantik	182	3.21	.682		3.97	.642	3.59	.525
Felsefi	32	2.94	.749		4.00	.787	3.47	.550
Savaş	54	3.44	.723		3.79	.732	3.62	.604
Dini	59	3.25	.601		3.98	.623	3.62	.462
Diğer	119	3.06	.797		4.08	.640	3.57	.492
Toplam	866	3.21	.714		3.97	.665	3.59	.518

Aşağıdaki tabloda araştırmaya katılan öğrencilerin kör, yapıcı ve toplam yurtseverlik tutumlarının en fazla okudukları kitap türüne göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 11: Öğrencilerin En Fazla Okudukları Kitap Türüne Göre Yurtseverlik Tutumlarının Karşılaştırılması

Tutumlar	Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Kör Yurtseverlik	Gruplararası	13.769	7	1.967	3.943	.000*
	Gruplariçi	428.025	858	.499		
	Toplam	441.794	865			
Yapıcı Yurtseverlik	Gruplararası	8.188	7	1.170	2.678	.010*
	Gruplariçi	374.793	858	.437		
	Toplam	382.981	865			
Toplam Yurtseverlik	Gruplararası	.785	7	.112	.415	.893
	Gruplariçi	231.863	858	.270		
	Toplam	232.647	865			

*p<.05

Tabloda 11'deki analiz sonucuna göre, öğrencilerin toplam yurtseverlik tutumları, en fazla okudukları kitap türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [F(7-858)= .415, p=.893>.05]. Buna karşın öğrencilerin kör [F(7-858)=3.94, p=.000<.05] ve yapıcı [F(7-858)=2.68, p=.010<.05] yurtseverlik tutumları en fazla okudukları kitap türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Anlamı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılacak post hoc testine karar verebilmek için öncelikle homojenlik testi yapılmıştır. Test sonucuna göre kör kör (Levene İstatistiği=1.100, p>.05), yapıcı (Levene İstatistiği=1.124, p>.05) ve toplam yurtseverlik tutum puanları (Levene İstatistiği=1.056, p>.05) homojen dağılmaktadır. Buna dayalı olarak gruplar arasında farklılığı belirlemek amacıyla gruplar arası homojenlik varsayımı karşılandığından Tukey HSD Testi uygulanmıştır.

Tablo 12: Öğrencilerin En Fazla Okudukları Kitap Türüne Göre Kör Yurtseverlik Tutumlarının Tukey HSD Testi Sonuçları

En fazla Okunan Kitap Türü (I)	En fazla Okunan Kitap Türü (J)	Ortalama Fark (I-J)	SH	P
Okumayan	Bilimkurgu	.26495*	.08322	.032*
	Felsefi	.47317*	.14040	.018*
	Diğer	.35345*	.09119	.003*
Savaş	Felsefi	.50347*	.15757	.031*
Savaş	Diğer	.38375*	.11589	.022*

* p<.05

Tabloda 12'de görüldüğü üzere en fazla okudukları kitap türüne göre, hiç kitap okumayan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları ile bilimkurgu, felsefi ve diğer kitap türlerini okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmektedir (p<.05). Benzer şekilde en fazla okuduğu kitap türü savaş olan öğrenciler ile en fazla okuduğu kitap türü felsefi ve diğer kitap türleri olan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (p<.05). Bu farklılıklara göre, hiç kitap okumayan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları ($\bar{X}$ =3.41), bilimkurgu ($\bar{X}$ =3.14), felsefi ($\bar{X}$ =2.94) ve diğer ($\bar{X}$ =3.06) kitap türlerini okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca en yüksek kör yurtseverlik tutumuna sahip savaş türü kitapları okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları ($\bar{X}$ =3.44), en düşük kör yurtseverlik tutumuna sahip felsefi ($\bar{X}$ =2.94) ve diğer ($\bar{X}$ =3.06) kitap türlerini okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumlarının en fazla okunan kitap türüne göre hangi gruplarda farklılık gösterdiğini belirlemek için Tukey HSD testi aşağıda verilmiştir

Tablo 13: Öğrencilerin En Fazla Okudukları Kitap Türüne Göre Yapıcı Yurtseverlik Tutumlarının Tukey HSD Testi Sonuçları

En fazla Okunan Kitap Türü (I)	En fazla Okunan Kitap Türü (J)	Ortalama Fark (I-J)	SH	p
Okumayan	Diğer	-.29896	.08533	.011*

*p<.05

Tabloda 13'te görüldüğü üzere, hiç kitap okumayan öğrenciler ile diğer kitap türlerini okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları en fazla okudukları kitap türüne göre anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Buna göre, hiç kitap okumayan öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları ($\bar{X}=3.78$) diğer ($\bar{X}=4.08$) kitap türlerini okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde düşüktür.

5. Öğrencilerin Yurtseverlik Tutum Puanlarının Kitap Okuma Sıklığına İlişkin Bulguları

Araştırmanın bu problemde öğrencilerin kör, yapıcı ve toplam yurtseverlik tutum puan ortalaması ile kitap okuma sıklığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu problemde öğrencilerin yurtseverlik tutum puan ortalamalarına ve standart sapmasına ilişkin betimsel istatistikler verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin yurtseverlik tutumlarına ilişkin ANOVA yapılarak anlamlı düzeyde bir farklılığın olup olmadığına bakılmıştır.

Tablo 14: Öğrencilerin Yurtseverlik Tutum puanlarının Kitap Okuma Sıklığına İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Kitap Okuma Sıklığı	N	Kör Yurtseverlik		Yapıcı Yurtseverlik		Toplam Yurtseverlik	
		$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS
Hiç	131	3.40	.750	3.81	.691	3.60	.564
Günlük	234	3.04	.768	4.07	.712	3.56	.548
Haftada Bir Kez	250	3.21	.651	3.96	.648	3.59	.506
Ayda Bir Kez	248	3.27	.669	3.96	.606	3.62	.473
Toplam	863	3.21	.714	3.97	.665	3.59	.517

Aşağıdaki tabloda araştırmaya katılan öğrencilerin kör, yapıcı ve toplam yurtseverlik tutumlarının kitap okuma sıklığına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) verilmiştir.

Tablo 15: Öğrencilerin Kitap Okuma Sıklığına Göre Yurtseverlik Tutumlarının Karşılaştırılması

Tutumlar	Varyansın Kaynağı	KT	SD	KO	F	P
Kör Yurtseverlik	Gruplararası	12.228	3	4.076	8.193	.000*
	Gruplariçi	427.381	859	.498		
	Toplam	439.609	862			
Yapıcı Yurtseverlik	Gruplararası	5.730	3	1.910	4.365	.005*
	Gruplariçi	375.816	859	.438		
	Toplam	381.545	862			
Toplam Yurtseverlik	Gruplararası	.468	3	.156	.580	.628
	Gruplariçi	230.777	859	.269		
	Toplam	231.244	862			

*p<.05

Tablo 15'teki analiz sonucunda, öğrencilerin toplam yurtseverlik tutumları kitap okuma sıklığına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$F(3-859)=0.580$, $p=.628>.05$]. Buna karşın öğrencilerin kör [$F(3-859)=8.19$; $p=.000<.05$] ve yapıcı [$F(3-859)=4.365$; $p=.000<.05$] yurtseverlik tutumları kitap okuma sıklığına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermektedir.

Anlamı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılacak post hoc testine karar verebilmek için öncelikle homojenlik testi yapılmıştır. Test sonucuna göre kör yurtseverlik puanları homojen dağılırken (Levene İstatistiği=1.100, $p>.05$); yapıcı (Levene İstatistiği=1.124, $p<.05$) yurtseverlik tutum puanları homojen dağılmaktadır. Buna dayalı olarak farkın kaynağını belirlemek amacıyla kör yurtseverlik için Tukey HSD; yapıcı yurtseverlik için Tamhane's T2 testleri uygulanmıştır.

Tablo 16: Öğrencilerin Kitap Okuma Sıklığına Göre Kör Yurtseverlik Tutumunun Tukey HSD Sonuçları

Kitap Okuma Sıklığı (I)	Kitap Okuma Sıklığı (J)	Ortalama Fark (I-J)	SH	P
Günlük	Hiç	.35859	.07697	.000*
	Haftada Bir Kez	-.16662	.06416	.047*
	Ayda Bir Kez	-.22705	.06428	.002*

* $p<.05$

Tablo 16'da görüldüğü üzere günlük kitap okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları ile hiç okumayan, haftada bir kez okuyan ve ayda bir kez okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmektedir ($p<.05$). Bu farklılıklara göre, günlük kitap okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları ($\bar{X}=3.04$), hiç kitap okumayan ($\bar{X}=3.40$), haftada bir kez kitap okuyan ($\bar{X}=3.21$) ve ayda bir kez kitap okuyan ($\bar{X}=3.27$) öğrencilere göre düşük düzeydedir. Buna göre öğrencilerin kitap okuma sıklığı arttıkça kör yurtseverlik tutum düzeylerinde azalma olmaktadır.

Tablo 17'de öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumlarının kitap okuma sıklığına göre hangi gruplarda farklılık gösterdiğini belirlemek için yapılan Tamhane's T2 testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 17: Öğrencilerin Kitap Okuma Sıklığına Göre Yapıcı Yurtseverlik Tutumuna İlişkin Tamhane's T2 Testi Sonuçları

Kitap Okuma Sıklığı (I)	Kitap Okuma Sıklığı (J)	Ortalama Fark (I-J)	SH	p
Hiç	Günlük	-.26037	.07625	.004*

* $p<.05$

Tablo 17'deki analiz sonucunda, hiç kitap okumayan öğrenciler ile günlük kitap okuyan öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<.05$). Buna göre günlük kitap okuyan öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları ($\bar{X}=4.07$), hiç kitap okumayan öğrencilere ($\bar{X}=3.81$) göre yüksek düzeydedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmada lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Yurtseverlik ilgili alanyazında farklı boyutlarıyla çalışıldığı görülmektedir. Bu çalışmada analiz birimi olarak kör ve yapıcı yurtseverlik olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Katılımcıların kör ve yapıcı yurtseverlik puanlarının cinsiyet durumlarına, okudukları okul türüne, okudukları kitap türüne ve okuma sıklığına göre karşılaştırılmıştır. Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullarda öğrenim gören lise öğrencilerinin toplam yurtseverlik tutum puanı ortalamalarının 3.59, yapıcı yurtseverlik tutum puanı ortalamalarının 3.97 ve kör yurtseverlik tutum puanı ortalamalarının 3.21 olduğu gözlenmiştir. Öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları, kör yurtseverlik tutumlarına göre daha yüksektir. Yapıcı yurtseverliğin daha yüksek çıkması araştırma beklentisi açısından anlamlıdır. Demokratik toplum ve özgürlükçü eğitime alan açtığı söylenebilir. Bununla birlikte çalışmada elde edilen yurtseverlik tutumları, benzer çalışmalar ile karşılaştırıldığında bizim çalışmamızda kör yurtseverlik tutumları yüksek, yapıcı yurtseverlik tutumlarının ise düşük olduğu görülmektedir. Nitekim, Yazıcı ve Yazıcı'nın (2010), Ercan'ın (2015)

Elban'ın (2011), Ercan'ın (2017) yaptığı çalışmalarla karşılaştırıldığında kör yurtseverliğin arttığı, yapıcı yurtseverliğin ise azaldığı görülmüştür. Bu farklılaşmanın nedeni, Orta Anadolu şehri olan Sivas'ın muhafazakar kimliği, ekonomik ve siyasal yapısıyla alakalı olabilir. Türkiye coğrafyasını tehdit eden etnik ve dinsel çatışmalar şoven duyguları canlı tutabilir. Ayrıca eğitim politikalarında akılcılık, sekülerleşme, bilimsel bakış açısında meydana gelen yönelimler bunda etkili olabilir. En önemlisi de Sivas'ın sosyal dokusu ve öğrencilerin anne babalarının eğitim düzeyi, gelir düzeyi, herhangi bir işte çalışma durumuyla alakalı olabilir. Nitekim, Bozbek'in (2019) yüksek lisans tezinde herhangi bir işte çalışmayan/vasıfsız, eğitim ve gelir düzeyi düşük anne babaların çocuklarında kör yurtseverlik tutumlarının yüksek çıktığı görülmüştür. Faiz ve Karasu Avcı'nın (2020) araştırmasında ise benzerlik göstermiştir. Özellikle kör vatanseverlik boyutunda tutum puanları erkek öğrencilerin lehinde yüksek çıktığı anlaşılmıştır.

Çalışmanın birinci alt amaç sorusu, lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığıyla ilgiliydi. Cinsiyete göre yapıcı yurtseverlik puanlarında anlamlı bir farklılaşma görülmezken kör yurtseverlik puanların anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. Erkek öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları, kız öğrencilere göre daha yüksektir. Kör yurtseverlik puanlarında gözlemlenen bu farkın kaynağını katılımcı özellikleri, kız ve erkek çocuklarının yetiştirilme süreçleriyle açıklamak olasıdır. Erkek çocuklar daha koruyucu kollayıcı yetiştirilmekte aynı zamanda asker olmaya hazırlanmakta, onlara bir çeşit "yurdu düşmanlardan koruma" misyonu yüklenmektedir. Bu durum, erkek katılımcıların kör yurtseverlik puanlarının kadınların kör yurtseverlik puanlarından daha yüksek çıkmasında rol oynamış olabilir. Eşitlikçi eğitim politikaları, insan hakları bilincinin yarattığı kadın farkındalığı, kadının sosyal hayata atılma isteği, yapıcı yurtseverlik boyutunda hem erkeler hem de kızlarda bir karşılık bulduğu söylenebilir. Bu sonuç, Ercan (2017) ve Çimen'in (2017) yaptığı çalışmalar ile benzerlik göstermiştir. Başka çalışmalarda da erkeklerin kör yurtseverlik tutumları kızlara göre yüksek düzeydeyken yapıcı yurtseverlik boyutunda cinsiyetler arası anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Çalışmanın ikinci alt amaç sorusu, lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumlarının okudukları okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığıyla ilgiliydi. Çalışmamızda birbirinden farklı okul türlerinden örneklem alınmış ve karşılaştırılmıştır. Lise öğrencilerinin kör, yapıcı ve toplam yurtseverlik tutumlarının okul türüne göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Okul türüne göre kör yurtseverlik ortalaması en düşük değere Fen Lisesi, en yüksek değere İmam Hatip Lisesi sahiptir. Yapıcı yurtseverlik boyutunda, en fazla yapıcı yurtseverlik tutum puanına Fen Lisesi, en düşük puana ise Spor Lisesi sahip olmuştur. Fen Lisesine devam eden öğrencilerin akademik ilgileri, rasyonel düşünme becerileri, eleştirel ve sorgulayıcı düşünme kapasiteleri, yapıcı yurtseverlik puanlarının yükselmesinde etkili olmuş olabilir. İmam Hatip Lisesinde ise müfredatın sorgulamaya müsait olmaması, peşinen kabullenme, eleştirel düşünme izin verilmemesi, itaatkar ilişkilerin baskın olması kör yurtseverlik puanını yükseltmiş olabilir. Akademik puan düşük, ama yetenek puanıyla eğitim sürdüren güzel sanatlar ve spor lisesinde de yapıcı yurtseverliğin düşük, kör yurtseverlik puanının yüksek çıkması anlamlıdır. Nitekim toplam yurtseverlik tutumları incelendiğinde, en fazla tutum puanına Genel Lise, en düşük ise Güzel Sanatlar Lisesi sahiptir. Bu sonuçlar ile okul türleri arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi ile öğrencilerin yurtseverlik tutumlarında ilişkili olduğu düşünülebilir. Gelir düzeyi ve eğitim düzeyi düşük aile çevresinde kör yurtseverlik artmaktadır. Benzer bir sonuç, Gömleksiz ve Cüro'nun (2011) çalışmasında da görülmüştür. Sosyo-ekonomik düzeyi iyi olan okullarda öğrenim gören öğrencilerin toplam yurtseverliğe ilişkin tutumlarının, sosyo-ekonomik düzeyi düşük okullardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin okul türüne ilişkin bu tutumlarındaki farklılıklar, öğrencilerin okul türleriyle yakından ilişkilidir. Okul türünde kaynaklanan yurtseverlik tutumlarında, ülkesinin politikalarını eleştirebilme, evrensel ve demokratik değerleri göz önünde bulundurarak ülkesinin aldığı kararlarda söz sahibi olma gibi kapsayıcı yurtseverlik algıları etkili olabilmektedir.

Çalışmanın üçüncü alt amaç sorusu, lise öğrencilerinin yurtseverlik tutumlarının kitap okuma türüne göre farklılık gösterip göstermediğidir. Öğrencilerin en fazla okudukları kitap türüne göre, kör ve yapıcı yurtseverlik tutumları anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kör yurtseverlik boyutunda, en yüksek değere savaş türü, en düşük değere felsefi türünde kitap okuyanlar sahip olmuştur. Savaş türünde kitap okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumlarının yüksek çıkması anlamlıdır. Savaş ve düşman algısı üzerinden inşa edilen duygular eleştirel okumanın önüne geçmekte, karşıtlık, bağınazlıkla harmanlanarak kör yurtseverlik tutumları oluşturulmaktadır. Bu bağlamda özellikle tarih derslerinin savaş tarihi üzerinden aktarılması öğrencide kör yurtseverliği pekiştirmektedir. Nitekim din ve tarih kitaplarını okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları da azımsanamayacak ölçüde yüksektir. En çarpıcı bulgu ise, hiç kitap okumayan öğrencilerin (N=121; %14) kör yurtseverlik tutumlarının yüksekliğidir. Felsefe, kültür, sanat ve edebiyat gibi türleri okuyan öğrencilerde ise, kör yurtseverlik tutum puanları düşerken yapıcı yurtsever puanları yükselmektedir. Sonuç olarak, hiç kitap okumayan, din, tarih ve savaş türünde kitap okuyan öğrencilerin diğer türde kitap okuyan öğrencilere göre kör yurtseverlik tutumları yüksek, yapıcı yurtseverlik tutumlarının ise düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Ercan'ın (2015) çalışmasıyla örtüşmektedir. Ercan'ın çalışmasında kitap-gazete okumayan yetişkinlerin kör yurtseverlik tutumları, kitap okuyanlara göre daha yüksek çıkmıştı. Kitap okumanın eleştirel düşünmeyi teşvik ettiği düşünüldüğünde bu sonucun çıkması anlamlı görünmektedir. Okumayan yurttaşlar kendi akıllarını başkalarına emanet etmekte ve düşünme tembelliğine uğramaktadırlar. Bir başka deyişle kör yurtseverlik boyutunda akıl tutulması yaşayabilmektedirler.

Çalışmanın dördüncü alt amaç sorusu, lise öğrencilerinin kör, yapıcı ve toplam yurtseverlik tutumlarının kitap okuma sıklığına göre farklılık gösterip göstermediğidir. Öğrencilerin kitap okuma sıklığına göre toplam yurtseverlik tutumları anlamlı bir farklılık göstermezken, kör ve yapıcı yurtseverlik tutumları anlamlı bir farklılık göstermektedir. Günlük kitap okuyan öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları, hiç kitap okumayan, haftada bir kez kitap okuyan ve ayda bir kez kitap okuyan öğrencilere göre düşük düzeydedir. Yapıcı yurtseverlik boyutunda ise, hiç kitap okumayan öğrencilerin tutumları haftada bir kez ve ayda bir kez kitap okuyan öğrencilere göre düşük düzeydedir. Bununla birlikte günlük kitap okuyan öğrencilerin yapıcı yurtseverlik tutumları, haftada bir kez ve ayda bir kez kitap okuyan öğrencilere göre yüksek düzeyde farklılaşmıştır. Bu bulgulardan hareketle öğrencilerin kitap okuma sıklığı arttıkça kör yurtseverlik tutum düzeylerinde azalma, yapıcı yurtseverlik tutum düzeyinde ise artma görülmektedir.

Sonuç olarak çalışmaya gerekçe oluşturan temel konu, lise öğrencilerinde bazı değişkenler açısından kör ve yapıcı yurtseverlik tutumlarını tespit etmek ve analizini yapmaktır. Bu çerçevede cinsiyet değişkeni ile yurtseverliğin kör ve yapıcı boyutları karşılaştırılmış, yapıcı yurtseverlikte anlamlı bir farklılaşma görülmezken kör yurtseverlikte anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. Erkek öğrencilerin kör yurtseverlik tutumları kızlardan çok daha yüksektir. Bu sonuç benzer araştırmalarla da desteklenmektedir. Lise öğrencilerinde kör yurtseverlik duygularının güçlü olmasının nedeni, aile ve sosyal çevrenin etkisiyle kızlar ve erkelerin yetiştirilme şartlarından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca ders kitaplarında kör yurtseverliğe daha çok yer verildiği bazı araştırmalarda görülmektedir (Ersoy ve Öztürk, 2015). İlgili literatürde kör yurtseverliğe ilişkin bu mesajlar “vatanımı sevmek ve vatanı için ölmek” biçiminde algılanmaktadır. Çalışmada ikinci değişken olarak okul türü ile yurtseverliğin kör ve yapıcı boyutları karşılaştırılmış, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin kör yurtseverlik tutum puanları yüksek çıkarken Fen Lisesi öğrencilerinin kör yurtseverlik puanları düşük çıkmıştır. Yapıcı yurtseverlik puanlarında ise Fen Lisesi öğrencileri çarpıcı bir biçimde yüksek tutum puanına sahip olmuştur. Bunun nedeni, okul ikliminden, müfredattan, aile yapısından kaynaklanmaktadır. İmam hatip okullarında sorgulama ve eleştirel düşünme kültüründen ziyade peşin kabuller ve itaatkar eğitim anlayışının etkisi yüksektir. Fen lisesinde ise araştırma, bilimsel düşünme ve rasyonel muhakeme daha ağır basmaktadır. Elbette okul türleri üzerinde sosyal çevrenin etkisini burada belirtmek gerekir. Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyine göre okulların iklimi

şekillenmektedir. Çalışmanın bir diğer değişkeni kitap okuma sıklığıdır. Kitap okuma sıklığı arttıkça yapıcı yurtseverlik artmaktadır. Okuma sıklığı düştükçe de, hatta hiç kitap okumayanlarda kör yurtseverlik artmaktadır. Ayrıca okunan kitap türü ile yurtseverlik boyutları arasında anlamlı bir farklılaşma görülmektedir. Ağırlıklı olarak dini ve tarihi kitapları okuyanların kör yurtseverlik tutumları daha yüksek çıkarken felsefe, sanat ve edebiyat gibi düşünmeye yöneltten kitapları okuyanların yapıcı yurtseverlik tutumları daha yüksek çıkmaktadır.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları olduğu belirtilmelidir. Araştırma amaca uygun örneklem üzerinde gerçekleştirildiğinden genelleme yaparken dikkatli olunmalıdır. Bunun yanında bulgular kişisel bildirimlere dayalı olduğundan yanlıgıların söz konusu olabileceği unutulmamalıdır.

Bundan sonraki araştırmalarda özellikle kültürlerarası karşılaştırılmaların yapılması önerilebilir. Ayrıca yurtseverliğin daha farklı psikolojik değişkenlerle birlikte ele alınması olgunun açıklanmasına katkı sağlayabilecektir. Bunun yanı sıra özellikle farklı eğitim kademelerinde yapıcı yurtseverlik değerlerinin geliştirilmesine yönelik uygulamalara yer verilebilir. Mesela, kör yurtseverlik boyutunda cinsiyet farklılığını azaltacak önlemler alınabilir. Cinsiyetçi eğitimden uzak durarak erkek ve kadın eşitliğine vurgu yapılabilir. Öğrencilerimizde yapıcı yurtseverliği geliştirmek için eleştirel düşünme becerisini yönelik okumaları teşvik etmek cesaret verici olabilir. Felsefe içerikli kitapların okunmaları için öğretmenler öğrenciyi motive edebilir. Okullar arasında fırsat eşitsizlikleri giderilmeli; öğrenciye alternatif ders seçimi, özellikle bilim etkinlikleri ve proje dersleri başta olmak üzere farklı seçenekler sunulmalı. Ayrıca öğrenciler okul meclisleri aracılığıyla yönetime katılabilmeli, öz farkındalıkları teşvik edilmeli. Böylece öğrenci daha etkili bir yurttaş kimliği kazanırken okuluna karşı aidiyet duygusu geliştirilebilir.

Kısaca, bütün öğrencilerin ilköğretimden başlayarak yükseköğretime kadar demokratik yurttaşlık eğitimi almaları önerilebilir. Bu amaçla öğretim programlarının içeriği, öğrenme-öğretme süreçleri demokratik yurttaşlık eğitimine uygun hale getirilebilir ve demokratik okul kültürü oluşturulabilir.

Kaynakça

- Akyol, Y. (2016). Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin vatanseverlik değerine ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 19-32.
- Avcı, A. A. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde yurtseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barnes, K. (2010). *Blind patriotism, stereotyping, and the mediating role of threat*. Unpublished Master Thesis. Department of Psychological Science, Ball State University.
- Berns, W. (1997). On patriotism. *Public Interest*, 127, 19-32.
- Canan, C. (2017). The spirit of patriotism—how constitutional is german citizens' national attachment? The case of mosque construction. *Journal for Deradicalization*, 11, 59-86.
- Bar-Tal, D. (1993). Patriotism as fundamental beliefs of group members. *Politics and Individual*, 3(2), 45-62.
- Bar-Tal, D. (1997). The monopolization of patriotism. In D. Bar-Tal & E. Staub (Eds.), *Patriotism: In the lives of individuals and nations* (pp. 246-270). Nelson-Hall Publishers.
- Bar-Tal, D. & Staub, E. (1997). Introduction: patriotism, its scope and meaning. In D. Bar-Tal & E. Staub (Eds.), *Patriotism: In the lives of individuals and nations* (pp. 1-21). Nelson-Hall Publishers.

- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma deseni* (Çev. Edt. Demir, S. B.). Eğiten Kitap.
- Ercan, H. (2017). Self-construal and demographic variables as predictors of blind and constructive patriotism in university students. *International Journal of Higher Education*, 6(6), 170-179. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v6n6p170>
- Ercan, R. (2015). Yetişkinlerde yurtseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 10(3), 409-426.
- Ersoy, A. F., & Öztürk, F. (2015). Bir vatandaşlık değeri olarak yurtseverlik: sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algısı. *İlköğretim Online*, 14(3), 974-992.
- Ersoy, A. F., (2016). Social studies teachers' and students' perception of the citizenship and democracy education course. *Inonu University Journal of the Faculty of Education (INUJFE)*, 17(3), 67-83.
- Faiz, M., & Karasu Avcı, E. (2020). The patriotic attitudes of the prospective teachers. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 7(1), 124-134.
- George D., & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference 11.0 update*. (4th ed.). Allyn & Bacon.
- Hand, M. (2011). Should we promote patriotism in schools? *Political Studies*, 59, 328-347.
- Gömlüksiz, M. N., & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1), 95-134.
- Kabaklı Çimen, L. (2017). Üniversite öğrencilerinin vatanseverlik tutumları ile benlik kurguları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1950-1975.
- Kahne, J., & Middaugh, E. (2007). Is patriotism good for democracy? A study of high school seniors' patriotic commitments. *Phi Delta Kappan*, 87(8), 600-607. <https://doi.org/10.1177/003172170608700815>
- Kurt, T. (2007). *Öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Merry, M. S. (2009). Patriotism, history and the legitimate aims of American education. *Educational Philosophy and Theory*, 41(4), 378-398. <https://doi.org/10.1111/j.14695812.2007.00363>
- Nathanson, S. (1997). Should patriotism have a future. In D. Bar-Tal & E. Staub (Eds.), *Patriotism in the lives of individuals and nations* (pp. 311-326). Nelson-Hall.
- Öztürk, F., Malkoç, S., & Ersoy, A. F. (2016). Patriotism as perceived by social studies teachers: an outlook on the individual, society and education. *Pamukkale University Journal of Education*, 40, 205-218.
- Schatz, R.T., & Staub E. (1997). Manifestation of blind and constructive patriotism: personality correlates and individual-group relations. In D. Bar-Tal & E. Staub (Eds.), *Patriotism in the lives of individuals and nations* (pp. 229-245). Nelson-Hall.
- Schatz, R. T., Staub, E., & Lavine, H. (1999). On the varieties of national attachment: Blind versus constructive patriotism. *Political Psychology*, 20(1), 151-174.

- Staub, E. (1997). Blind versus constructive patriotism: moving from embeddedness in the group to critical loyalty and action. In D. Bar-Tal & E. Staub (Eds.), *Patriotism in the lives of individuals and nations* (pp. 213-228). Nelson-Hall.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L.S. (2007). *Using multivariate statistics*, (5th ed). Pearson Education.
- Tarhan, E. (2019). *Vatandaşlık bağlamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yurtseverlik tutumları ve görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baykal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Üstel, F. (2004). *Makbul vatandaşın peşinde: II. Meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İletişim Yayınları.
- Yazıcı, F. & Yazıcı, S. (2010a). Yurtseverlik eğitimi: Tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi*, 3(10), 649-660.
- Yazıcı, F. & Yazıcı, S. (2010b). Yurtseverlik tutum ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2) 901-918.